

onderwerp
Voorontwerp van wetsvoorstel seksuele
misdrijven

Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Sector straf- en sanctierecht
T.a.v. de heer E.D.G. Kiersch
Directeur Wetgeving en Juridische Zaken
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Arthur van Schendelstraat 696
3511 MJ Utrecht
Postbus 9022
3506 GA Utrecht

+31(0)30 231 34 31
office@rutgers.nl
www.rutgers.nl
www.rutgers.international

BIC ABNA NL 2A
IBAN NL18 ABNA 0496 3238 22
KvK 41193594

Geachte heer Kiersch,

In antwoord op uw brief van 12 mei jl. treft u hierbij het advies aan van Rutgers, kenniscentrum seksualiteit, ten aanzien van het voorontwerp wetsvoorstel seksuele misdrijven.

Met belangstelling heeft Rutgers kennisgenomen van dit voorontwerp. We vinden het goed dat de huidige zedenwet op een aantal punten wordt aangepast. Onze belangrijkste overwegingen zijn de volgende:

- De vraag is of met een apart artikel 'seksuele interactie tegen de wil', met een lagere strafmaat, recht gedaan wordt aan de slachtoffers die niet in staat waren zich te verzetten. Ook de boodschap richting daders, alsof seks met iemand die zich niet kan verzetten minder ernstig zou zijn dan wanneer een slachtoffer zich expliciet heeft verzet, roept vragen op.
- Rutgers is in bepaalde gevallen een voorstander van een buitenstrafrechtelijke reactie bij lichte seksuele misdrijven, waaronder ook seksuele intimidatie, die gepleegd worden door jongeren. Dit vraagt om expliciete aandacht in het wetsontwerp en in de uitwerking van richtlijn en handelingskader voor de uitvoeringspraktijk.
- Preventie van seksueel geweld, met als centraal begrip instemming, is van groot belang, maar schiet nog te kort. Preventie betreft niet alleen seksuele vorming, maar ook deskundigheidsbevordering van professionals, het beïnvloeden van culturele en maatschappelijke normen, en beleid. Flankerend beleid rond deze wet zou onderdeel moeten zijn van een structurele aanpak.

Hieronder gaan we uitgebreider op deze punten in.

Verkrachting zonder dwang

In de huidige zedenwet staat het dwangvereiste centraal. Om te kunnen spreken van aanranding of verkrachting moet dwang door geweld, of dreigen met geweld of een andere feitelijkheid, bewezen zijn. Dit dwangvereiste voldoet niet langer volgens de huidige kennis en maatschappelijke inzichten. Er kan ook sprake zijn onvrijwilligheid zonder dat er dwang aan te pas komt, bijvoorbeeld wanneer het slachtoffer bevriest van angst. Uit onderzoek is gebleken dat 70% van de slachtoffers bevriest tijdens een verkrachting, en daardoor niet in staat is zich te verzetten.¹ Ook een kenbaar 'nee' van een slachtoffer is voor bewezenverklaring niet zonder meer voldoende. Dit was één van de redenen om de

---

¹ A. Möller, H.P. Söndergaard, L. Helström (2017). Tonic immobility during sexual assault: a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression, Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica, 96, 932-938.

onderwerp
Voorontwerp van wetsvoorstel seksuele misdrijven

huidige wet aan te passen. De onwenselijkheid van het dwangvereiste heeft ook haar beslag gekregen in internationale verdragen, waaronder het Verdrag van Istanbul inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Nederland heeft zich aan dit verdrag gecommitteerd. Rutgers juicht toe dat de wet op dit punt wordt aangepast.

In het wetsvoorstel Seksuele misdrijven is ervoor gekozen om, naast de huidige artikelen over verkrachting en aanranding, een nieuw artikel op te nemen. Dit artikel 239, Seksuele interactie tegen de wil, betreft het strafbaar stellen van seksuele handelingen terwijl degene die de handelingen verricht weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat de handelingen tegen de wil van de andere persoon plaatsvinden. Iemand die bijvoorbeeld bevriest van angst en zich om die reden niet aan de seksuele handelingen kan onttrekken, zou een beroep kunnen doen op dit artikel. Art. 239 kent een lid 1 dat betrekking heeft op seksuele handelingen, en een lid 2 dat handelingen toevoegt die bestaan uit of het mede bestaan uit het seksueel binnendringen van het lichaam. Aan art. 239 is een lichtere strafmaat verbonden dan aan de artikelen 240 (aanranding) en 241 (verkrachting).

Onze overwegingen ten aanzien van dit artikel zijn de volgende:

In de Memorie van Toelichting wordt seks tegen de wil een lichter strafbaar feit genoemd. We willen er nadrukkelijk op wijzen dat met dit aparte artikel een onderscheid wordt gemaakt tussen typen seksueel geweld die in ernst dan wel traumatisering niet noodzakelijk van elkaar verschillen. We weten uit onderzoek dat slachtoffers die niet in staat waren zich te verzetten minstens zo getraumatiseerd kunnen zijn, en zelfs serieuzere klachten kunnen ontwikkelen als gevolg van het seksuele delict, als slachtoffers die juist wel in staat waren weerstand te bieden.² Een consequentie van het voorstel is bijvoorbeeld dat seksueel binnendringen van het lichaam (in de Memorie van Toelichting aangeduid als de meest ernstige seksuele handelingen) tegen iemands wil (art. 239 lid 2) minder zwaar kan worden bestraft dan aanranding onder dwang (art. 240). We vragen ons dan ook af of een lagere strafmaat recht doet aan slachtoffers die bijvoorbeeld verstijfd waren van angst. Ook roept dit artikel de vraag op welke boodschap er naar daders uitgaat: seks met iemand die zich niet kan verzetten zou minder ernstig zijn dan wanneer een slachtoffer zich expliciet heeft verzet.

Aanstootgevend gedrag

In artikel 151d (Aanstootgevend gedrag) wordt het in de openbare ruimte verrichten van opzettelijk seksuele gedragingen die aanstotelijk zijn voor de eerbaarheid strafbaar gesteld. Het is ons niet duidelijk wat onder 'aanstotelijk voor de eerbaarheid' wordt verstaan. De Memorie van Toelichting geeft hierover ook geen uitsluitel. Aanstotelijk kan van alles betekenen. Seksualiteit is voor veel mensen een gevoelig onderwerp; wat voor de één aanstotelijk is, hoeft dat voor een ander niet te zijn. We willen ervoor waken dat elk seksueel getint gedrag in de openbare ruimte in principe strafbaar zou kunnen zijn. Een toelichting is wenselijk.

Hetzelfde geldt voor artikel 151g (Pornografie), waarin hij die weet of ernstige reden heeft om te vermoeden dat een visuele weergave of voorwerp aanstotelijk voor de eerbaarheid is, en die weergave openlijk in de openbare ruimte tentoonstelt of aanbiedt, of aan iemand, anders dan op zijn verzoek, toezendt, strafbaar is. Graag een toelichting over de aard van aanstotelijkheid in dit verband.

---

² Möller, A., Söndergaard, H. P., & Helström, L. (2017), noot 1.

onderwerp
Voorontwerp van wetsvoorstel seksuele misdrijven

Tenslotte geldt dit ook voor artikel 151h (Schadelijke visuele weergave, vertonen aan minderjarige), dat gaat over het aan een persoon beneden de leeftijd van zestien jaar verstrekken, aanbieden of vertonen van een visuele weergave, voorwerp of gegevensdrager bevattende een visuele weergave, waarvan de vertoning schadelijk is te achten voor personen beneden de leeftijd van zestien jaar. Ook hier is de vraag wat onder schadelijk verstaan moet worden.

Vroegtijdige begrenzing en duidelijke normstelling bij jongeren

Jongeren leren soms door schade en schande, ook als het gaat om hun seksuele ontwikkeling. Daarbij gaan ze ook weleens over iemands grenzen, en gebeuren er dingen die niet oké zijn. Wij vinden dat jongeren de kans moeten krijgen om te leren van fouten, zonder dat ze meteen als zedendelinquent te boek staan en het stigma van een strafblad hun leven lang meedragen. Rutgers heeft verscheidene interventies ontwikkeld die bedoeld zijn om seksueel grensoverschrijdend gedrag en recidive bij risicojongeren te voorkomen.³ We zijn verheugd dat de Memorie van Toelichting het buitenrechtelijk inzetten van interventies voor jongeren benoemt, en we sluiten aan bij het advies van Halt dat – onder voorwaarden - pleit voor een buitenstrafrechtelijke reactie in geval van lichte seksuele misdrijven, waaronder ook seksuele intimidatie, die gepleegd worden door jongeren. Rutgers is met Halt van mening dat dit nog explicieter naar voren dient te komen in het wetsontwerp en dat het te zijner tijd extra aandacht behoeft in de uitwerking van richtlijn en handelingskader voor de uitvoeringspraktijk.

Preventie en flankerend beleid

In de Memorie van Toelichting wordt gesproken van flankerend beleid: 'Om een goede doorwerking van de nieuwe wetgeving in het maatschappelijke verkeer te bewerkstelligen wordt gedurende het wetgevingstraject ingezet op voorlichting en bewustwording over waar de grenzen liggen tussen gezond en strafbaar gedrag. Dit geldt met name - maar niet uitsluitend - voor de nieuwe strafbaarstellingen van seks tegen de wil. In samenwerking met de betrokken ministeries wordt de komende tijd een flankerende beleidsvisie ontwikkeld en uitgevoerd. Belangrijk aandachtspunt daarbij is het onderzoeken, herkennen, bespreken en respecteren van elkaars seksuele grenzen. De komende periode wordt benut om in kaart te brengen hoe de nieuwe wetgeving in lopende trajecten binnen de strafrechtketen, in het onderwijs en de hulpverlening voor het voetlicht kan worden gebracht en welke aanvullende maatregelen nodig zijn.'

Het verheugt ons dat er ruimte wordt gemaakt voor flankerend beleid. Het onderzoeken, herkennen, bespreken en respecteren van elkaars seksuele wensen en grenzen is een belangrijk deel van onze voorlichting aan jongeren. Het besef dat instemming de basis is van seksuele interactie begint in de seksuele opvoeding. Daarmee begint preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Preventie betreft niet alleen onderwijs, maar ook deskundigheidsbevordering van professionals, het beïnvloeden van culturele en maatschappelijke normen, en beleid. Wat ons betreft gaat deskundigheidsbevordering niet alleen om het in kaart brengen van hoe de nieuwe wetgeving in lopende trajecten binnen de strafrechtketen, het onderwijs en de hulpverlening voor het voetlicht kan worden gebracht, maar ook over preventie, kenmerken van (online) seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, de consequenties daarvan, bejegening van slachtoffers en daders, en hulpverlening.

---

³ Bijvoorbeeld het theoretisch onderbouwde Ken je Grens, bedoeld om recidive te voorkomen bij jongens die grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond.

onderwerp
Voorontwerp van wetsvoorstel seksuele misdrijven

De preventie van seksueel geweld schiet nog te kort. Rutgers heeft in 2019 bij het Ministerie van VWS samen met andere partners aangegeven dat hierin veel meer geïnvesteerd moet worden. De omvang van de problematiek toont aan dat dit onvoldoende gebeurt. Graag gaat Rutgers, samen met andere praktijkpartners, het gesprek aan over hoe dit nader vorm kan worden gegeven.

Rutgers hoopt dat de voorgestelde aanscherpingen in overweging worden genomen. Uiteraard gaan we desgewenst graag in nader overleg.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'A' inside a circle, followed by a long horizontal line extending to the right.

Ton Coenen
directeur